

Kurum	:Işık Üniversitesi
Başlık	:Cumhuriyet'in En Uzun Yılı: 1923
Konuşmacılar	:Prof. Dr. Zafer TOPRAK, Prof. Dr. Hasan Bülent KAHRAMAN, Mehmet Serdar SARIGÜL
Video Adresi	: https://youtu.be/AqXtV7WHqqc
Yayın Tarihi	:28.04.2023

Hasan Bülent Kahraman: Hepiniz hoş geldiniz. Değerli Hocam Prof. Dr. Zafer TOPRAK'a müteşekkirimiz. Bizi kırmadı. 23 Nisan'la ilgili olarak bu toplantıyı düzenlediğimizde bize bir konuşma yapmayı kabul etti. Kendisine gerçekten yürekten teşekkür ederiz. Zafer Hoca'yı ayrıca tanıtmaya gerek yok. Türkiye'nin en önemli tarihçilerinden biri. Çok yaygın bir çalışma alanı var. Ben o bakımdan da kendilerini ve çalışmalarını büyük bir heyecanla izliyorum. Türkiye'de tarihin tarih olarak anlatılması tamamdır ama belli alanların tarihinin yazılması bakımından Zafer Hoca'nın büyük katkıları olmuştur. Türkiye'de iktisat tarihi son zamanlarda yayınladığı birkaç kitapla antropolojinin tarihi, Türkiye'de hatta kadınlığın, kadınların tarihi bir manada bize çok geniş bir ufuklar açan kitaplar olarak kültür hayatımıza girdi. Hocam bugün öteden beri üzerinde çalıştığı ve daima üzerinde çalıştığı Cumhuriyet tarihinde Büyük Millet Meclisinin açılması bağlamında bir konuşma yapmayı kabul ettiler. Kendilerine aramıza katıldıkları için, bize bu konuşmayı yapmak lütfunda buldukları için tekrar teşekkür ederiz. İftihar ediyoruz Işık Üniversitesi olarak kendilerini ağırlamakla. Ben bununla, bu saptamalarla sözlerime son vereyim. Mütevelli Heyeti Başkanımız Serdar Bey de birşeyler söyleyecektir diye umuyorum ve diliyorum bunu. Buyursunlar Serdar Bey,

Mehmet Serdar Sarıgül: Çok teşekkürler ediyorum. Herkese merhabalar. Çok değerli Zafer Hocam'a hoş geldiniz diyorum. Onu sadece kitaplarından okumak değil böyle özel söyleşilerde de dinlemek ayrıca bizim için çok güzel bir durum aynı zamanda büyük bir onur. Ben şöyle söylemek istiyorum. Herşeyden evvel 23 Nisan 1920 tarihi bence ulusumuz için tarihi değer taşıyan bir dönüm noktası diye düşünüyorum. Bugün ulusun egemenliğini eline aldığı ve vatanına sahip çıktığı gündür bizim için. Her ne kadar bu dönemde 23 Nisan'ı 23 Nisan'da kutlamasını yapamadık bayrama gelmesi nedeniyle bugün yapıyoruz. Beraberinde ben şunu söylemek istiyorum. Ulusal egemenliğimizin simgesi olan Türkiye Büyük Millet Meclisimizin açılış gününü Büyük Önder Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün bayram olarak kabul etmiş olması, bu bayramın da milletin geleceği olan ve hani sarsılmaz güvenle büyük bir sevgi duyduğu çocuklara armağan etmiş olması çok önemli diye düşünüyorum. 23 Nisan nedeniyle gerçekten Türkiye Büyük Millet Meclisinin açılmasında ve Kurtuluş Savaşı'nın kazanılmasında başta Gazi Mustafa Kemal Atatürk olmak üzere tüm şehit ve gazilerimizi saygı, minnet ve rahmetle anıyorum. Ve bu duygularla da 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı'nın ve Türkiye Büyük Millet Meclisinin açılışının 103. yıldönümünü de en içten duygularıyla kutluyorum. Meclisimizin de bir an önce kurulduğu gündeki gibi bir çerçeveye, odak noktasına oturmasına tekrar temenni ediyorum. Zafer Hoca'mıza tekrar hoş geldiniz, diyorum. Onu hakikaten Hasan Hocam da giriş kısmında söyledi. Hocamızı dinlemekten ayrı bir şekilde mutluluk duyuyoruz. Dolayısıyla da üniversitemizin bu programı hazırlamasından

dolayıda da başta Rektör Hocamız, Hasan Hoca'mız olmak kaydıyla tüm emeği geçenlere teşekkür ediyorum. Saygılarımı sunuyorum. Zafer Hocam, buyurunuz söz sizdedir.

Zafer Toprak: Ben çok teşekkür ederim. Herşeyden önce Hasan Hoca'mın, Hasan Bülent Kahraman Hoca'mın diyelim şahsında çünkü onun girişimiyle bir ölçüde bu tür bir toplantıyı yapma fırsatı buluyorum. Işık Üniversitesine ve tabii Serdar Bey'e bana bu fırsatı verdikleri için şükranlarımı sunmak isterim. Tabii 23 Nisan, Türkiye tarihinin çok önemli bir kırılma noktası yani egemenliğin ulusta olduğunu bir ölçüde perçinleyen bir olay 23 Nisan 1920'de Meclisin Ankara'da toplanması. Niye toplanıyor? Çünkü İstanbul'daki Meclis-i Mebusan bir şekilde lağvediliyor. Bunun üzerine zaten Ankara'da Mustafa Kemal 19 Mart günü livalara bir çağrıda bulunuyor. Ve bundan böyle Meclisin Ankara'da toplanacağını ilan ediyor. En kısa sürede temsilcilerin Ankara'ya gönderilmesini istiyor, bildiğiniz gibi. Bu arada tabii İstanbul Meclisinden de gelebilenlerin Meclise katkıda bulunmalarını, onların da doğrudan doğruya Mecliste yer alacaklarını beyan ediyor. Bir kısım Meclis-i Mebusan üyesi de gene keza değişik yöntemlerle Ankara'ya ulaşıyorlar ve Meclisin açılışında bulunabiliyorlar. Şimdi Türkiye'de aslında bu egemenliğe giden süreç Amasya Tamimi'ne kadar gidebilir geri daha doğrusu geri dediğimde bir yıl öncesine kadar uzanabilir. Mustafa Kemal Samsun'a çıktıktan sonra bir Milli Mücadele sürecini başlatmak için herşeyden önce bildiğiniz gibi Amasya'da bir tamim yayınlıyor ve Amasya'da yayınladığı tamimle Sivas'ta bir kongre toplanmasını öneriyor. Orada bu tamimin altında Mustafa Kemal'in birtakım silah arkadaşları var. İşte Kazım Karabekir var, Rauf Orbay var, Ali Fuat Cebesoy var, Refet Bey var. Aslında 5 kişi, bu 5 kişi bu Amasya Tamimi'nde çağrıda bulunan kişilerdir. Ama şunu göreceğiz bir süre sonra özellikle cumhuriyet kurulduktan sonra bir yol ayrımı gerçekleşecek. Bir yanda Mustafa Kemal yer alacak, öbür yanda ise diğer saydığım Amasya Tamimi'ni imzalayan kişiler olacak. Şimdi bu egemenlik kavramının gelişim sürecinde belirttiğim gibi 23 Nisan'ın çok önemli bir rolü var. Ve Amasya Tamimi'nden yola çıktığımız vakit bu egemenliğin diyelim perçinlenmesini sağlayacak olayda, bu yıl 100. yılını idrak ettiğimiz, kutladığımız Cumhuriyet'in ilanı olacak. 29 Ekim'de Cumhuriyet ilan edilecek. Şimdi ben aslında bu vesileyle yani bu 100. yıl vesilesiyle hem bu 23 Nisan'a gönderme yapacağım hem de 1923'ü bir ölçüde dile getirme çabası içerisinde olacağım. Zaten sizlere verdiğim tebliğ başlığında da yüzyılın en daha doğrusu en uzun yılı olarak nitelendirdiğim 1923'ü bir şekilde dile getirmek istiyorum. Neden en uzun yıl 1923? Onu belirteyim; bir kere şunu öncelikle kaydetmek isterim ki tarihçilerin yılları ve yüzyılları farklı olabiliyor. Mesela biz uzun bir 19. yüzyıldan söz ederiz. Yani Fransız Devrimi'yle başlatırız onu 1914'e kadar sürdürürüz yani 1789 -1914. Uzun bir yüzyıldır. İşte liberal düşüncenin, ulusal düşüncenin, sosyalizan düşüncenin geliştiği bir evre ve bunun ardından da bir kısa 20. yüzyıl gündeme gelir. O da 1914'le başlar 1991'e kadar devam eder. Yani Sovyetler Birliği'nin çözülüşüne kadar devam eden bir yüzyıldır. Ona o nedenle de biz bu yüzyıla, 20. yüzyıla 'kısa 20. yüzyıl' deriz. İşte bunlardan esinlenerek ben size uzun bir yıl olan 1923'ten söz edeceğim. Neden uzun bir yıl 1923? Çok önemli olaylar zincirinin yer aldığı bir yıl 1923. Herşeyden evvel son günlerde daha doğrusu şubat ayında idrak ettiğimiz Türkiye İktisat Kongresi'nin yer aldığı bir yıl 1923. Yani 17 Şubat'ta başlayan 4 Mart'ta son bulan bir kongre bu. 1135 delegenin toplandığı, ilk defa bu kadar kalabalık bir kitlenin yer aldığı bir kongreden söz ediyoruz. Yani Osmanlı'da böyle bir kongre yok! Cumhuriyette de aslında daha önce daha doğrusu cumhuriyet öncesi toplanmış bir kongre bu ama ondan önce bir Maarif Kongresi var. Maarif Kongresi'nde de bu kadar geniş bir katılım yok. O açıdan bu Türkiye İktisat Kongresi'nin Türkiye tarihinde ve özellikle de Türkiye'de izlenecek iktisat politikaları bağlamında çok ayrı bir yeri olduğunu söyleyebilirim. Yani Türkiye'nin 40'lı yıllarının ikinci yarısına kadar ekonomik modeli büyük ölçüde 1923 yılında çizilmiştir. Bu da belirttiğim gibi 1923 İzmir'de toplanan Türkiye İktisat Kongresi'nde gerçekleşmiştir. Şimdi 2. çok önemli bir olay var 1923'te o da Lozan'dır, Lozan'ın imzalanmasıdır 24 Temmuz'da. Bu da tabii Türkiye'nin dış

politikası daha doğrusu Türk dış politikasının omurgasını oluşturabilecek bir antlaşma. Bunu da es geçmemek gerekir. Nitekim önümüzdeki aylarda onunla ilgili de birtakım etkinlikler ortaya konacak ve Lozan'la birlikte Türkiye tam anlamıyla bağımsız bir ülke konumuna gelecek. Bu da 2. bir önemli kırılma noktası diyebiliriz Türk dış politikası bağlamında. Tabii bunlarında tepe noktasında 29 Ekim'de Cumhuriyet'in ilanı var. Cumhuriyet'in ilanı ile birlikte işte biz saltanattan cumhuriyete intikal etmiş olacağız. Tabii benim uzun bir yıl 23 Nisan, daha doğrusu uzun bir 1923'ten söz etmemin gerekçeleri tabii bunun yanı sıra birtakım farklı olayların da bu evrede gündeme gelmesi. Mesela Halk Fırkası dediğimiz ki Cumhuriyet'in kuruluşu ve ardından uzun bir süre tek parti rejiminin başında bulunacak olan Cumhuriyet Halk Fırkası ve Partisi bu evrede gündeme geliyor, bu evrede kuruluyor. Büyük ölçüde programı, programı yok tabii o tarihlerde ama işte "Dokuz Umde" diye nitelendirdiğimiz ilkeler 8 Nisan 1923'te gündeme geliyor. Yani parti de, fırka da bir süre sonra gerçekleşecek. Genellikle İzmir'in kurtuluşuyla, istirdatıyla bağlantılı olarak işte 9 Eylül olarak kurtuluş beyan edilir. Yine o tarihlerde önemli olan diğer bir tarih 13 Ekim yani 29 Ekim'den önce gerçekleşen yani ondan önce işte 16 gün önce gerçekleşen tarihte aslında Ankara başkent olmuştur. Bu da çok önemli bir olaydır. Yani o güne kadar payitaht olarak İstanbul bilinirdi ama artık payitaht yok gündemde ama bir diyelim başkent gündeme geliyor. Ve bu başkentte Ankara gibi o günün standartlarına göre belki büyükçe bir kasaba diye nitelendirebileceğimiz bir mekânda gerçekleşiyor. Tabii bunun nedenlerine birazdan daha ayrıntılı bir şekilde girme fırsatı bulacağım. Atatürk'ün, Gazi'nin özel yaşamında da çok önemli birtakım gelişmelerin olduğu bir evre bu. Bunu da belirtmem gerekir. Herşeyden önce daha Ocak ayında Ocak'ın 14'ünde annesini yitiriyor. Zübeyde Hanım vefat ediyor. Bu tabii kişisel yaşamı açısından önemli bir dönüm noktası. Gene aynı ayın 29'unda 29 Ocak'ta Latife Hanım'la evleniyor. Yani bu da özel yaşamında önemli bir dönüm noktası olarak nitelendirebiliriz. Bunun ötesinde tabii Kasım ayında, 29 Ekim'de Cumhuriyet ilan edildikten kısa bir süre sonra 2 önemli kalp spazmı geçiriyor 11 Kasım'da ve 13 Kasım'da. Bu da Mustafa Kemal'in daha sonraki yıllardaki nasıl diyelim yaşamını olumsuz yönde etkileyecek bir sağlık sorunu. Bunu da gözardı etmemek gerekiyor. Gördüğümüz gibi aslında epey yoğun bir evreden geçiyor, geçmiş oluyoruz. Şimdi aslında 23 Nisan 1920'de biz Meclisi açıyoruz. Bundan sonra aslında Milli Mücadele'nin savaş evresi gündeme gelecek bildiğiniz gibi yani 2 tane İnönü onun ardından Sakarya. Bunlar 1921 yılında gerçekleşecek. Bu arada tabii 1921 yılında biz Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nu kabul edeceğiz. Yani bir 24 Anayasası'nın evveliyatını oluşturan bir anayasal belge bu. Her ne kadar tam anlamıyla bir anayasa denemezse de aslında hâkimiyet sorununu gündeme getiren ve aynı zamanda Meclisi yasama ve yürütmeye en üst organ olarak ele alan bir belge bu. Bu o açıdan önem arz ediyor. Keza aynı süreç içerisinde yani bu savaşlardan söz ettim ki hani bir Sakarya, ondan bir yıl sonra da Büyük Taarruz olacak bildiğiniz gibi 1922'de. 30 Ağustos'ta bir şekilde nokta koyacağımız işte bir savaş silsilesinin en son evresi olarak nitelendirebiliriz. O 30 Ağustos'tan sonra da bir süre işgal bölgelerinin kurtuluşu gündeme geliyor. Yani 1900 daha doğrusu eylül ayında Eylül'ün 18'ine kadar özellikle işte Marmara'ya kadar ki bir alanın istirdatı, kurtuluşu bu gündeme geliyor. Fakat bundan sonra bir barış evresi başlayacak ve bu barış evresi bizi 1923'e götürecektir. Bu barış evresinin başlangıç süreci de Mudanya Mütarekesi bildiğiniz gibi 3 Ekim'de başlayan 11 Ekim'de biten birtakım görüşmeler özellikle Trakya'nın kurtuluşuyla bağlantılı görüşmeler bunlar ve biz bu sayede İnönü'yü bir siyasi kimlik olarak da görme fırsatını bulacağız. Çünkü bu görüşmeleri sürdüren İsmet Paşa olacak, Mudanya'daki görüşmeleri sürdüren İsmet Paşa olacak ve buradaki başarısına binaende Mustafa Kemal, İsmet İnönü'yü Lozan'a gönderecek. Lozan'daki görüşmelerin heyetin başına geçirecek. Aynı zamanda Hariciye vekili yapacak ve Lozan'a gidecek İsmet Paşa kısa bir süre sonra yani Kasım ayında başlayacak Lozan görüşmeleri. Bu arada tabii Kasım'ın 1'inde biz saltanatı lağvedeceğiz. Çünkü İngiltere Lozan'daki görüşmelerde bir ölçüde ikiye daha doğrusu Türkiye'den gelen delegasyonu birbirine oynayabilmek için hem İstanbul'u çağırmıştır hem de

Ankara'yı çağırmıştır. Bu tabii kabul edilebilir bir durum değildir. Milli Mücadele'yi kazanan büyük ölçüde yani Ankara kazanmıştır Milli Mücadele'yi. O nedenle bunu bir fırsat bilir Ankara ve saltanatı lağveder 1 Kasım 1922'de ve kısa bir süre sonra da Vahdettin işte o günkü padişah yurt dışına gitmek durumunda kalır ve biz halife olarak da Abdülmecit Efendi'yi halife olarak seçeriz. Daha doğrusu Büyük Millet Meclisi seçer. Yani bir noktada saltanat kaldırılmıştır ama halife yeni bir halife vardır ve bu halifeyi de seçen aslında hanedanın bir parçası olmasına rağmen Türkiye Büyük Millet Meclisidir. Yani böyle bir durumla karşı karşıyayız. O yüzden aslında biz 1923 dediğimiz vakit, Cumhuriyet'in ilanından söz ettiğimiz vakit bir boyutuyla saltanatın kaldırılışını bir başlangıç evresi olarak ele almamız gerekir. Yani 1 Kasım 1922'yi yani 1923'ten 2 yıl öncesine sarkmamız gerekir. Daha sonra da 1923'ten 2 yıl (pardon) 2 ay sonra 2 ay önceye belki 2 ay sonraya da uzanmamız gerekir. O da 3 Kasım 1924'tür. 1924'te biz hilafeti de kaldırırız. Bir şekilde hilafet de son bulur. O yüzden aslında bizim 1923 yılımız 12 aylık bir süre değildir. İki baştan iki de sondan eklemelerle birlikte 16 ay süren bir 1923'ten söz ediyoruz. Çok önemli bir yıl bu bağlamda yani bütün bu saydığım olayları da gözardı etmediğimiz takdirde uzun bir yıla karşı karşıyayız. Ve Türkiye'de barışın ithaf edildiği ve yeni bir rejimin yapılandırıldığı bir evre olarak görmek gerekir bu 1923 yılını. Şimdi biraz daha ayrıntıya girmek istiyorum. Şimdi saltanat kaldırıldıktan sonra 1 Kasım 1922'de Mustafa Kemal'in gündeminde cumhuriyete yönelik sürecinde bir siyasi parti kurma özlemi yatar. Şimdi çünkü şuna inanır. Mecliste Meclis çok dağınık bir yapı arz etmektedir. Bu Birinci Meclisten söz ediyoruz. Neredeyse her kafadan farklı bir ses çıkmaktadır ve o nedenle icraat kolay olmamakta, yürütmenin işi son derece zor. O nedenle bir noktada kendi çevresinde bir siyasi fırka oluşturma özlemindedir ve bunu yapabilmek içinde daha önce "Halkçılık Beyannamesi" diye bir beyanname ilan etmiştir. Ve bu beyannamede ileride kuracağı bir siyasi yapının birtakım ana ilkelerini de gündeme getirmiştir. Yani bu Halkçılık Beyannamesi diye nitelendirilen beyannamede ve nitekim bir süre sonra da 6 Aralık'ta 1922 yılının 6 Aralık'ında da birkaç gazeteciye işte Hâkimiyet-i Milliye olmak üzere başta ve yeni bir fırka kurma çabası içerisinde olduğu beyanında bulunur. Ve böylece biz 23 yılına girerken Türkiye'de "Halk Fırkası" adını alacak bir yapılanmanın doğmakta olduğunu görürüz. Tabii böyle bir siyasi yapılamayı oluşturabilmek içinde kamuoyu oluşturmak, kamuoyunu bu doğrultuda yönlendirmek de gerekecektir. O yüzden 1923'ün ilk yarısında Mustafa Kemal 2 önemli Anadolu seyahati yapar. Bunlardan biri, 14 Ocak günü başlayan ve 20 Şubat'a kadar sürecek bir diyelim Anadolu kısmen teftiş, orduyu teftiş kısmında halkla bir şekilde hasbihâlde bulunmayı amaçlayan bir seyahattir bu. İşte İstanbul'dan çıkar. (Pardon) Ankara'dan çıkar, Eskişehir'e uğrar. Eskişehir'den İzmit'e gider. İzmit'ten Bursa'ya gider. Bursa'dan İzmir'e geçer ve bu süreç içerisinde yaptığı konuşmalar, halkla olan söyleşileri olsun, gazetecilerle olan söyleşileri olsun son derece önemlidir. Bu süreç içerisindeki görüşmeleri son derece önemlidir ve ayan beyan Halk Partisi veya Halk Fırkası diye nitelendireceği yapının ayrıntılarını bir şekilde bize sunma çabası içerisinde ve bu arada da tabii gene bu seyahati sırasında İzmir'deki kongreyi açar. Yani 17 Şubat'ta Türkiye İktisat Kongresi'ni açar. Bu kongre çok önemlidir. Şu bağlamda önemlidir; bir iktisat kongresidir ama asıl mesajı siyasidir ve bu siyasi mesajın özünde de o sırada Lozan'daki barış görüşmeleri vardır. Şimdi değerli izleyiciler, Lozan aslında 2 kanatlı bir kongre. Lozan Antlaşması'nın yapıldığı daha doğrusu görüşmeleri 2 kanatlı. Bir kanat, işte 20 Kasım'da başlar, 4 Şubat'a kadar devam eder. Bu ilk kanatta daha çok Yunanistan'la olan sorunlar masaya yatırılır ve kısmen çözüm bulur ama uzlaşlamayan bir konu vardır. O da kapitülasyonlardır. İşte bu kapitülasyonlar, uzlaşlamayan kapitülasyonlar aslında 2. kanatta çözüm bulacak. Yani 23 Nisan 1923'te başlayacak ve 24 Temmuz'a kadar sürecek olan görüşmeler sırasında gündeme gelecektir. Bu nedenle Mustafa Kemal Türkiye İktisat Kongresi'nde bu itilaf devletlerine sürekli bir mesaj verir, aynı zamanda kamuoyuna da bir mesaj verir. Yani bu konuda biz taviz vermeyeceğiz. Kapitülasyonlar her halükarda kaldırılacaktır. Bu Türkiye'nin bağımsız bir devlet olabilmesi için ön koşuldur şeklinde ➔

bir mesaj verir. Çok önemli bir konuşmadır. Mustafa Kemal'in aslında 2 önemli bu kapitülasyonlarla ilgili konuşması vardır. Bunlardan biri; 1 Mart 1922'de Meclisin açılışı sırasında yaptığı konuşmadır. Orada da kapitülasyonları vurgular, birkaç kez vurgular. İkinci konuşma ki uzun bir konuşmadır. İzmir'de Türkiye İktisat Kongresi'nde yaptığı konuşmadır. Orada da kapitülasyonların neden kaldırılması gerektiği, neden hakkaniyet dahilinde bir yapı olmadığını ayan beyan ortaya koyar. O açıdan aslında bu kongre yani Türkiye İktisat Kongresi'nin siyasi mesajı son derece önemlidir. Bunu Mahmut Esat Bozkurt'ta aynı şekilde kongrede, kongreyi hazırlayanlardan biridir iktisat vekili o sırada. O da aynı şekilde açış konuşmasında bu konuyu gündeme getirir. Ama Mahmut Esat Bozkurt'un farklı bir gündemi de vardır bu kongre vesilesiyle. O da çok son derece dağınık bir coğrafya olan Anadolu'nun diyelim üretken kesimini değişik meslek zümrelerini bir araya getirebilme çabası içerisindedir. Yani bunları genellikle 4 gruba ayırmıştır. İşte çiftçiler grubu vardır, sanayiciler grubu vardır, tüccarlar vardır ve bir de işçiler grubu vardır. Bu meslek zümreleri İttihat ve Terakki döneminde de çok ön plana çıkmış olan meslekçilik anlayışının da bir ürünüdür. Hatta bu tür bir Meclis yani mesleklerden oluşan bir Meclisin Ankara'da Büyük Millet Meclisi çatısı altında gerçekleştirilmesi çabası vardır. Bu Teşkilat-ı Esasiye Kanunu hazırlıkları sırasında encümen bu konuda görüş belirtmiştir ve bu doğrultuda bir Meclisin oluşması yani genel bir oydan çok mesleklerin temsil edileceği bir Meclis önerisi getirmiştir ama bunu Mustafa Kemal'e kabul ettirememiştir. Çünkü Mustafa Kemal bunun ardından, ardında daha doğrusu bir tür ittihatçı komplosu sezmektedir. O nedenle genel seçim yapacağız, der ve komisyona rağmen, encümene rağmen genel seçim yapılır. 1920'deki Büyük Millet Meclisi için yani 23 Nisan'da toplanacak Meclis için ama Türkiye'de meslekçilik sürgit devam eder. Bunun uzantılarından biri de Türkiye İktisat Kongresi'dir. Bunu belirtmem gerekir. Ve bu vesileyle de Mahmut Esat Bozkurt iktisat vekili, Türkiye'nin değişik yörelerinden temsilcileri İzmir'de toplama çabası içerisindedir. Tabii bu kolay olmaz. Çünkü ulaşım olanakları son derece güçtür. Yani Türkiye, Osmanlı Devleti deyim o şekilde belirteyim, aslında karayolu bağlamında son derece yetersizdir. Ancak deniz ulaşımı sayesinde ticaretini sürgit devam ettirmektedir. O yüzden Anadolu'nun değişik yörelerinden İzmir'e gelecek kişiler son derece güçlük çekerler. Bir çoğu yarı yoldan geri dönmek zorunda kalır. Hatta 16 günlük kongrenin en son günü İzmir'e varan temsilciler bile vardır. Yani çünkü Anadolu'daki demiryolu güzergâhı son derece sınırlıdır. Demiryolunun olmadığı bir ortamda da insanların ulaşımı gerçekten çok engebeli yolları aşmak durumundadırlar ve bu da tabii çok güç bir uğraştır. Kısacası bu kongre 1135 delege büyük ölçüde batı Anadolu'nun temsilcileridir. Tabii bir kısmı da İstanbul'dan gelmiştir. Bunu da unutmamak gerekir. Çünkü İstanbul'da "Milli Türk Ticaret Birliği" şeklinde adlandırılan İstanbul'da Ticaret Odasının yeni şekli diyelim bunların temsilcileri de çok önemlidir. Ve bunlar önemli ölçüde hazırlık yaparlar. Hatta sanayicileri bile örgütlerler, hatta işçileri bile örgütlerler ve bu şekilde 4 değişik meslek zümresi İzmir'de toplanmış olur bu vesileyle. Hemen şunu belirteyim. Bu kongrenin diğer bir özelliği de ilk kez bir kongrede bir kadınlar temsil edilir. Yani bu 1135 delegeden 500'ü kadındır. Bu görülmemiş bir şey Türkiye tarihinde. Aynı zamanda kadın temsilcilerin önemli bir kısmı hemen hemen hepsi, bir tanesi çiftçiler adına, orada bulunur. Hepsi işçi kesimin temsilcileridir ve önemli bir kısmı da İzmir'deki diyelim fabrika ve benzeri işyerlerinden gelen kadınlardır. Bu açıdan da önemlidir ama şunu da belirtmek gerekir. Bu işçilerin temsili olayında Şefik Hüsnü Deymer'in o sırada oradaki o zamanki Marksist siyasi görüşlere sahip olan bir kişidir bu kişi. Onun etkisi büyüktür. Aynı zamanda Aydınlik Grubu'nda etkisi büyüktür ve çok önemli kararlar daha doğrusu kararlar zinciri gündeme gelir İzmir'de. Bunlar tabii kabul görmeleri zor birtakım maddelerdir. Nitekim gündeme gelmeleri bile bence önem arz etmektedir. Mesela 1 Mayıs Türkiye'de o tarihte gündeme getirilen 1 Mayıs'ı biz ancak 1970'li yıllarda gerçekleştirebildik. Veyahut grev hakkı ancak 1963'te gerçekleşebildi ama bunların İzmir'de bir şekilde gündemde oluşması, gündeme gelmesi önemli bir gelişmedir. Bunu belirtmek

gerekir. Şimdi Türkiye'nin 1923 yılında bu vesileyle ele almamız gereken Mîsâk-i Millî diye bildiğimiz misakın yanı sıra başka birtakım misaklar da vardır. Bunlardan biri Misak-i İktisadi'dir ki bu İzmir'deki kongrenin son metinlerinden biridir. Bir Misak-ı Mali vardır. Mali misak bu önemlidir ve tabii Say Misak-ı Millisi dedikleri, Emek Misak-ı Millisi dedikleri bir misak vardır. Şimdi bu misaklar içerisinde bence en önemli olanı aslında bu Misak-ı Mali denilen çünkü etkinlik bağlamında son derece önemlidir bu ve bizim özellikle 1920'li yıllarda Cumhuriyet Türkiye'sinin mali yönden bağımsız bir yapı kazanmasında önem arz eden bir misaktır. Bu misakın en önemli ürünlerinden biri, sonuçlarından biri İş Bankasının kuruluşudur. Bunu burada belirtmem gerekir. Çünkü Türkiye'de en önemli sorun sermaye birikimidir. Sermaye birikiminin gerçekleştirilmesi içinde böyle bir bankanın kuruluşu kaçınılmaz olmuştur. Ve büyük ölçüde Celal Bayar'ın girişimiyle ve Mustafa Kemal'in özellikle desteğiyle gerçekleştirilmiş bir bankadır İş Bankası o tarihlerde. Ondan hemen bir yıl sonra Anadolu Sigorta kurulur. Bu da çok önemli bir gelişmedir. Çünkü Türkiye'nin en büyük diyelim yabancı sermaye grupları sigortacılık alanında etkin olan gruplardır. O açıdan önemlidir ve bir şekilde Anadolu Sigortaya bir tür monopol niteliğinde bir hak tanınır. Bu açıdan zaten birçok sigorta şirketi Türkiye'yi protesto eder ve gene 3. bir ayak bu süreç içerisinde mali bağımsızlık bağlamında Milli Reasüransın kuruluşudur. Milli Reasürans da 1928 yılında gene İş Bankasının iştiraki olarak gündeme gelir. Çünkü Milli Reasürans daha doğrusu reasüre etme olayı aslında Türkiye'deki sigorta fonlarının büyük ölçüde yurt dışına kaymasına vesile olmaktadır. Bunun önüne geçmeye yönelik bir girişimdir belirttiğim Milli Reasürans olayı. Yani kısacası biz 1920'li yıllarda mali yönden bir ölçüde dış dünyaya karşı kendimizi korur bir duruma getirdik. Bu açıdan Mali Misak önem arz etmekte. Kısacası buradan şunları da, şu hususlara da değinmekte yarar vardır diye düşünüyorum. Herşeyden önce 1923 yılında bu silsileler bağlamında önemli bir gelişme tabii kuşkusuz Lozan olacaktır, 24 Temmuz'da imzalayacağımız Lozan olacaktır. Lozan aslında Türkiye'nin belirttiğim gibi dış politikasında omurga işleri görececek bir antlaşmadır ve bundan sonra da bizim aslında cumhuriyete giden yolda da önümüz açılmıştır ve Cumhuriyet'in ilanı doğrultusunda çok önemli birtakım gelişmelere sahne olmuştur Türkiye diyebilirim. Aslında ben süremi doldurdum gibim geliyor bana çünkü açış konuşmalarıyla da birlikte düşündüğümüz takdirde hakikaten bu tür bir yıl bu kadar uzun bir yılı aslında yarım saate sığdırmamız da kolay olmayacaktı. Bunu da belirtmem gerekir. Kısaca 23 Nisan'da başlayan süreç bizi 29 Ekim 1923'e götürmüştür ve bu tam bağımsız bir ülkenin doğuş sürecinin 2 önemli tarihidir. Bunları belirtmekte yarar var diye düşünüyorum şahsen. Burada ben durayım. Bir şekilde beni dinlediğiniz için, bana zaman ayırdığınız için son derece müteşekkirim. Sağ olun var olun.

Hasan Bülent Kahraman: Hocam biz çok teşekkür ederiz lütfettiniz çok değerli bilgiler. Bunları parça parça belki biliyoruz ama bir bütün olarak gözden geçirilince aralarındaki irtibatlar büsbütün ortaya çıkıyor. O zaman zihnimizdeki fotoğrafta önemli ölçüde değişebiliyor. Bazı birçok müphem gölgede kalmış nokta aydınlanıyor. Çok teşekkürler. Erol Hoca galiba elini kaldırdı. Yoo öyle mi? Bir söz alma işareti gördüm. Biz aslında bir soru cevap bölümü tasarlamadık ama bir soru sormak isteyen varsa yine de usulen Serdar Bey parlamentodan bahsetti. Şimdi parlamentonun üstünlüğünden Hocam da aynen söz etti. Haziruna bir söz vermeyi elbette isteriz fakat ben herkesi göremiyorum. Sesli olarak ikaz edilirse söz veririm. Yoksa Hocam'a çok teşekkür edeceğim. Gördüğüm kadarıyla yok. Benim çok sorularım var ama onları ben Zafer Hoca'ya ayrıca...

Zafer Toprak: Sağ olun eksin olmayın.

Hasan Bülent Kahraman: ...takdim edeceğim. Hocam gerçekten çok ilginç bir konuşmaydı. Bana kişisel olarak esinler verdi. Bir sayfadan fazla not tuttum. Bunları ilk karşılaşmamızda size

aktaracağım. Bize katıldığınız için, ricamızı kırmadığınız için tekrar teşekkür ediyoruz. Bütün katılımcılara ayrıca teşekkür ediyoruz. Tekrar görüşmek üzere diyoruz.

Mehmet Serdar Sarıgöl: Çok teşekkürler. Hocam ağzınıza sağlık.

Zafer Toprak: Ben teşekkür ederim. Beni bu şekilde ağırladığınız için eksik olmayın.

Hasan Bülent Kahraman: Sizi daha geniş bir biçimde üniversitede kampüste ağırlasaydık ama o günlerde gelecek.

Zafer Toprak: İnşallah, inşallah.

Hasan Bülent Kahraman: Çok teşekkürler . Görüşmek üzere herkese.

Zafer Toprak: Görüşmek üzere, sağ olun sağ olun.

Mehmet Serdar Sarıgöl: Çok teşekkürler iyi günler.

***** Video burada sona eriyor. *****